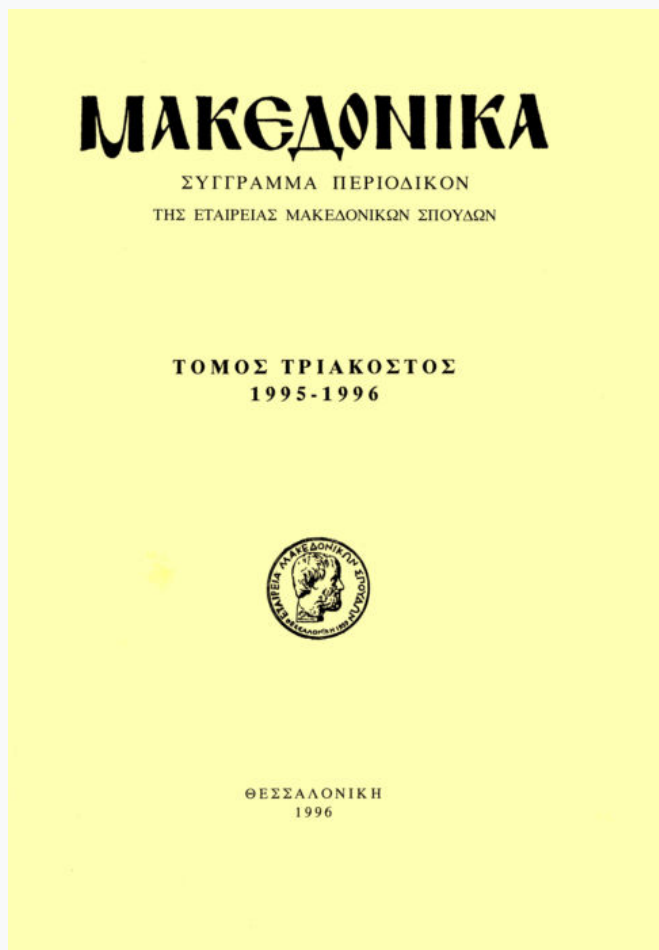

Μακεδονικά

Τόμ. 30, Αρ. 1 (1996)

Ιστορικό συμπόσιο στην Χαλκιδική για την ιστορία της κατά την Τουρκοκρατία

Αθ. Ε. Καραθανάσης

doi: [10.12681/makedonika.251](https://doi.org/10.12681/makedonika.251)

Copyright © 2014, Αθ. Ε. Καραθανάσης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καραθανάσης Α. Ε. (1996). Ιστορικό συμπόσιο στην Χαλκιδική για την ιστορία της κατά την Τουρκοκρατία. *Μακεδονικά*, 30(1), 335–339. <https://doi.org/10.12681/makedonika.251>

καθηγητές J. Koder, Ἀγγελική Λαΐου, R. Scott, E. Χρυσός, Φ. Μαλιγκούδης καὶ Ant. Cutler. Ἐπρόκειτο γιὰ ἓνα Συμπόσιο πού σέ διεθνές ἐπίπεδο ἀνέδειξε τὸν ρόλο καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς Βυζαντινῆς Μακεδονίας μέσ' ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ κλασσικὴ παράδοση καὶ τὴν Ὁρθοδοξία.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΣΤΗΝ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

Μέ πρωτοβουλία τῆς Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῆς Χαλκιδικῆς πού ἐδρεῖε στὴν Θεσσαλονικὴ ὁργανώθηκε ἀπὸ 13-15 Ὀκτωβρίου 1995 στὸ Ποσειδί τῆς Χαλκιδικῆς τὸ τέταρτο ἱστορικό συμπόσιο μὲ θέμα τὴν Χαλκιδικὴ κατὰ τὴν Τουρκοκρατία. Τὸ Συμπόσιο αὐτὸ ἔρχεται ὡς συνέχεια τοῦ Συνεδρίου «Ἀναπτυξιακός σχεδιασμός τῆς πρὸ τοῦ Ἁγίου περιοχῆς», πού εἶχε ὁργανώσει ὁ Ἀναπτυξιακός Σύνδεσμος τῆς Γεωγραφικῆς Ἑνότητος ὁ «Ἀριστοτέλης», πού τελοῦσε ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῆς Χαλκιδικῆς. Εἴκοσι πέντε εἰσηγητές, γνωστοὶ πανεπιστημιακοὶ καὶ ἐρευνητές, παρουσίασαν θέματα ἱστορίας, πολιτισμοῦ, τέχνης, δικαίου τῆς Χαλκιδικῆς ἀπὸ τὸν 15ο-20ῶ αἰώνα.

Τὴν Παρασκευὴ 13 Ὀκτωβρίου ἔλαβε χώρα ἡ πανηγυρικὴ ἐναρκτήρια συνεδρία τοῦ Συμποσίου, στὴν ὁποία παρέστησαν οἱ ἐκκλησιαστικές, πολιτικές, στρατιωτικές καὶ λοιπές ἀρχές τῆς Χαλκιδικῆς. Στὴν προσφώνησή του ὁ Πρόεδρος τῆς Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῆς Χαλκιδικῆς κ. Β. Πάππας ἐπεσήμανε τὴν σημασία τοῦ Συμποσίου αὐτοῦ πού, τέταρτο στὴν σειρὰ, φιλοδοξεῖ νὰ καλύψει ἓνα μεγάλο κενό, τὴν ἀνάδειξη δηλ. τῆς Χαλκιδικῆς κατὰ τὴν Τουρκοκρατία. Τὴν συγκλονιστικὴ φρυσιογνωμία καὶ ἱστορικὴ πορεία τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τὴν ἀνάγκη γιὰ τὴν βαθύτερη γνώση τῶν ἱστορικῶν δρωμένων τῆς ἐτόνισαν στίς προσφωνήσεις τους ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Ὑπουργοῦ Μακεδονίας-Θράκης κ. Κ. Τριαρίδη κ. Ἰωαννίδης, ὁ πρόεδρος τῆς ΤΕΔΚ Ν. Χαλκιδικῆς κ. Δ. Τζηρίτης, ὁ δήμαρχος Κασσανδρείας κ. Π. Παπαγιάννης, ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Μητροπολίτου Κασσανδρείας κ. Συνεσίου καὶ ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Ἱερᾶς Συνάξεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους π. Μάξιμος Ἰβηρίτης. Ἀκολούθησαν τὰ ἐγκαίνια φωτογραφικῶν ἐκθέσεων μὲ θέματα τὴν φυλὴ τῶν Καλὰς, ἀπογόνων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου στὸ Ἀφγανιστάν, τὸν λαϊκὸ πολιτισμὸ τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τὸν Ἑλληνισμὸ τῆς Ἱμβρου καὶ Τενέδου.

Κατὰ τὴν πρώτη συνεδρία μὲ πρόεδρο τὸν καθηγητὴ κ. Κ. Α. Βαβοῦσχο, Πρόεδρο τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, ἡ ἀντιπρόεδρος τῆς Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῆς Χαλκιδικῆς κ. Ἐρατὸ Ζέλιου-Μαστοροκώστα, λυκεϊάρχης-δο. Φ., παρουσίασε τὴν Χαλκιδικὴ κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας καὶ εἰδικότερα κατὰ τὸν Μακεδονικὸ Ἀγῶνα, ἐνῶ ὁ κ. Βαβοῦσχος ἐξέτασε θέματα ἀπονομῆς δικαιοσύνης στὴν Τουρκοκρατούμενη Χαλκιδική, ὅπως ἡ ἱερολογία ἐπὶ μνηστείας, ἡ προφορικὴ συμφωνία ἐπὶ πρῶικός, τὸ κοινοτικὸ πνεῦμα τῆς Χαλκιδικῆς, ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας σὲ θέματα δικαίου. Κατὰ τὴν ἀπογευματινὴν συνεδρία, μὲ πρόεδρο τὸν καθηγητὴ κ. Ἀθ. Ἀγγελόπουλο, ὁ ἀρχιτέκτων-ἀνασθηλωτὴς κ. Ζαφ. Οἰκονόμου παρουσίασε διαχρονικῶς τὴν ἱστορία τῆς Γαλάτιας ἐπιμένοντας στὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, τὴν συμμετοχὴ τῆς στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821, μὲ τὸν ἐπίσκοπο Ἰγνάτιο,

τὴν φυγὴ Γαλατιστινῶν στὴν Ν. Ἑλλάδα, τὴν δημιουργία Ἐπιτροπῆς Μακεδονικῆς Ἀμύνης στὴν Γαλιᾶστα· ἐξέτασε ἀκόμη τὴν ἀρχιτεκτονικὴ, τὴν λαογραφία, τὴν παράδοση τῆς Γαλιᾶστις κατὰ τὴν Τουρκοκρατία. Ὁ δημοσιογράφος-συγγραφεὺς κ. Ἰω. Ἀδάμου ἐρεύνησε τὴν παρουσίᾳ Ὀλυμπίων καπεταναίων στὴν Χαλκιδικὴ λόγω τῆς θαλασσίας ἐπικοινωνίας κατὰ τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα, κατὰ τὰ ὁποῖα γνωστοὶ Ὀλύμπιοι προσέτρεξαν πρὸς βοήθεια τοῦ Ἐμμ. Παπᾶ καὶ τῶν ἐπαναστατῶν, ὡς ἦσαν οἱ Διαμαντῆς Νικολάου, Λιάκος, Μπίνος. Ὁ ἱστορικός κ. Γ. Τουσίμης παρουσίασε σειρά ἐγγράφων πού ἀναφέρονται σὲ προσπάθειες Λαζαριστῶν μισσιοναρίων νὰ προσηλυτίσουν Ὀρθόδοξους Χριστιανούς τῆς Χαλκιδικῆς στὸν Καθολικισμό μέσω τῆς Οὐνίας στὰ μέσα τοῦ 19ου αἰ.· τελικῶς ὁ προσηλυτισμὸς αὐτὸς ἀπέτυχε λόγω τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν πού προσωρινῶς προσεχώρησαν στὸν Καθολικισμό. Ὁ γνωστὸς ἀγιοεὶτῆς λόγιος π. Μωϋσῆς παρουσίασε, μέ βάση τὰ ἀγιοεὶτικά μοναχολόγια, σειρά Χαλκιδικιωτῶν πού ἐμόνασαν κατὰ τὴν περίοδο 1800-1912 σὲ διάφορες μονές τοῦ Ἁγίου Ὄρους, πραγματικότητα πού ἀποδεικνύει τόσον τὴν πνευματικὴ ἐπίδραση τοῦ Ἁγίου Ὄρους στὴν Χαλκιδική, ὅσον καὶ τὴν εὐλάβεια τῶν Χαλκιδικιωτῶν. Ὁ μοναχὸς Μάξιμος Ἰβηρίτης στὴν εἰσήγησή του παρουσίασε τὴν ἐκρηκτικὴ προσωπικότητα τοῦ Χαρτοφύλακος Νικηφόρου Ἰβηρίτη, φίλου καὶ συνεργάτη τοῦ Ἐμμ. Παπᾶ, ὁ ὁποῖος εἶχε τεθεὶ ἐπικεφαλῆς τῆς ὀπισθοφυλακῆς τοῦ Παπᾶ μέ 1500 ἀγιοεὶτες καὶ Χαλκιδικιώτες μαχητῆς· ὁ π. Μάξιμος παρουσίασε, ἐπίσης, νέα ἀνέκδοτα στοιχεῖα ἀπὸ τὰ ἀγιοεὶτικά ἀρχεῖα τῆς Μ. Ἰβήρων γιὰ τὴν ἐπανάσταση στὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ τὴν Χαλκιδική. Στὸ δεύτερο μέρος τῆς εἰσηγήσεώς του ὁ π. Μάξιμος παρουσίασε σειρά μοναχῶν τοῦ Ἁθῶνος πού προσέφεραν πολλὰ στὸν Μακεδονικὸ Ἀγῶνα εἴτε μέ μεταφορὰ πολεμοφοδίων, εἴτε μέ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσή του.

Ὁ εἰσηγητὴς ἀναφέρθηκε γιὰ γιὰ τοὺς ἀγῶνες τῶν μοναχῶν κατὰ τοῦ Παναλάβισμο. Ὁ καθηγητὴς κ. Ε. Ζεργίνης εἶχε ὡς θέμα τὴν κατάσταση στὴν Χαλκιδική στίς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰ. μέ βάση τίς προσωπικὲς μαρτυρίες τοῦ καϊμακάμη Κασσάνδρας Ταχσίν Οὐζέρ· οἱ μαρτυρίες αὐτές ἔχουν ἰδιαίτερη σημασία, γιὰτὶ συνδέονται μέ τὸν Μακεδονικὸ Ἀγῶνα. Ὁ Οὐζέρ γράφει γιὰ τὴν μεταλλεία, γιὰ δάση, γιὰ τὸν ἐνθουσιασμό τῶν Κασσανδρινῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, γιὰ τὸ κοινοτικὸ τῶν πνεύμα· ἡ Κασσάνδρα, κατ' αὐτόν, ἦταν ἐστία ἐπαναστατικῶν κινήματων καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν αἰσθάνονταν Ὀθωμανοὶ ὑπῆκοοι, ἀναμένοντας τὴν ἀτελευθέρωσή τους. Γι' αὐτὸ καὶ ἔλαβε σκληρὰ μέτρα κατὰ τῶν Κασσανδρινῶν, ἀλλὰ στὴν Ἀρναία ὑπέστη ἀνεπιτυχὴ δολοφορικὴ ἐπίθεση, ἀπὸ τὴν ὁποία φαίνεται ὅτι τὸν ἔσωσε ὁ ἐπίσκοπος Ἀναστάσιος.

Ὁ καθηγητὴς κ. Ἰω. Ψαρᾶς εἰσηγήθηκε τὸ θέμα *Ἡ Χαλκιδικὴ κατὰ τὸν 19ο αἰ. κατὰ τὰ ἀρχεῖα τοῦ Τουρίνου*· ὁ ὁμιλητὴς παρουσίασε ἀρχεῖακὸ ὑλικὸ ἀπὸ προξενικὰ ἐγγράφα του βασιλείου τοῦ Πεδεμοντίου καὶ Σαβοΐας τῆς περιόδου 1825-1859 γιὰ Ἕλληνες κοινωτάτους στὴν Κασσάνδρα πού τοὺς κατεδίδων ἀυστριακὰ καὶ ἀγγλικὰ πλοῖα, γιὰ τὴν παραγωγὴ δημητριακῶν στὴν Χαλκιδική καὶ τὴν δυνατότητα ἐμπορικῆς ἀνάπτυξης μέ τὸ βασιλεῖο τοῦ Πεδεμοντίου, γιὰ τὴν δραστηριότητα στὴν Χαλκιδικὴ τοῦ Θεσσαλοῦ ἐπαναστάτη Βελέντζα, γιὰ τὰ θρησκευτικὰ ἐνδιαφέροντα Ρώσων αὐτοκρατόρων καὶ ἱερωμένων, γιὰ τὴν ἀπόβαση Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν στὸ ἀκρωτήριο Δρέπανο (Συκιᾶ) τὸ 1854 ὑπὸ τὸν Δημήτριο Τσάμη Καρατάσο καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ καταστολὴ τοῦ κινήματος, καὶ τίς τουρκικὲς βαρβαρότητες στὴν Χαλκιδική πού ἀκολούθησαν.

Ὁ ἀρχαιολόγος κ. Ἰωακείμ Πατάγγελος μίλησε γιὰ τὸν ἀρχιεπίσκοπο Κασσανδρείας καὶ Πολυγύρου Ἰγνάτιο, τὸν ἀγωνιστὴ καὶ Φιλικὸ καὶ συνεργάτη τοῦ Ἐμμ. Παπᾶ κατὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1821, πού ἐξήγειρε τοὺς Πολυγυρινούς τὸ 1821 μέ

ὀρηπτήριο τήν ἀγαπημένη μονή του, τήν Ἑσφιγμένον· ὁ κ. Παπάγγελος παρουσίασε νέα στοιχεία γιά τή ζωή τοῦ Πολυγυρινοῦ αὐτοῦ ιεράρχου καί τήν ἀγάπη του γιά τήν Χαλκιδική καί τό Ἅγιον Ὅρος πού ἐξέφρασε μέ τήν διαθήκη του.

Στήν συνεδρία τοῦ Σαββάτου 14 Ὀκτωβρίου ὁ καθηγητής κ. Ἀθ. Ἀγγελόπουλος παρουσίασε τό θέμα *Ἡ θέση τοῦ μητροπολίτου Ἱερисσοῦ καί Ἀγίου Ὁρους στίς σχέσεις τοῦ Ἀγίου Ὁρους μέ τό Οἶκον. Πατριαρχεῖο καί ἐπείσημανε μέ βάση πατριαρχικά σιγίλλια τοῦ 1371 καί 1391 τήν ἐκχώρηση ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου ὀρισμένων δικαιωμάτων στόν μητροπολίτη Ἱερисσοῦ καί Ἀγίου Ὁρους, τά ὁποῖα ἀφαιροῦντο, ὅμως, ὅταν ἔπαιναν νά ὑφίστανται οἱ ἔκτακτες περιστάσεις πού ἐπέβαλαν τήν ἐκχώρηση τῶν προνομίων αὐτῶν, τοῦ Πατριαρχείου ἔχοντος πάντοτε τήν κανονική δικαιοδοσία ἐπὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους.*

Ὁ καθηγητής κ. Ἰω. Σκούρτης εἰσηγήθηκε τίς προσπάθειες γιά τήν ἰδρυση ἑλληνικοῦ προέδριου πρακτορείου στήν Κασσάνδρα τό 1836 μέ ἐπικεφαλῆς τόν Ἀναγνώστη Παπαδόπουλο, ἀγωνιστή τῆς Ἐπαναστάσεως στήν Χαλκιδική· ἐπρόκειτο γιά πρόταση τοῦ νεοσύστατου ἑλληνικοῦ κράτους, τήν ὁποία ἀπέρριψε ἡ Ὑψηλὴ Πύλη πού ἔβλεπε μέ ὑποψία καί φόβο τήν τοποθέτηση ἑνὸς παλαιοῦ ἀγωνιστῆ στήν Κασσάνδρα, φοβουμένη νέα ἐπανάσταση.

Ὁ ἱατρός κ. Ἀλ. Σιώκος παρουσίασε ἓνα φριμάνι γιά τήν ἀνέγερση τοῦ ἐνοριακοῦ ναοῦ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ στό Παλαιοχώρι τοῦ ἔτους 1894. Ὁ κ. Σιώκος ἐρεῖνῃσε τά σχετικά πού ἀφοροῦσαν στήν ἀνέγερση νέων ἐκκλησιῶν στήν Χαλκιδική μετά τόν χάλασμό τῆς ἀπό τοὺς Τούρκους τό 1821 καί τήν σταδιακή ἐπιστροφή τῶν κατοίκων στὰ ἐρειπωμένα χωριά τους. Ὁ ἴδιος περιέγραψε τίς ἐπιμονες προσπάθειες τῶν Χαλκιδικιωτῶν καί στήν προκείμενη περίπτωση τῶν Παλαιοχωριτῶν νά ξεπεράσουν τήν τουρκική γραφειοκρατία καί νά ἐξασφαλίσουν ἀδειες γιά ἀνέγερση ἐκκλησιῶν.

Ἡ ἀρχαιολόγος κ. Γερακίνα Μυλωνά περιέγραψε τόν ἱστορικό ναό τοῦ Ἀγίου Ἀρχαγγέλου στήν Ἀθού πού ἀνακαινίσθηκε τό 1647 καί πού εἶχε ἐνδιαφέρουσες τοιχογραφίες καί φορητές εἰκόνες ἐπὶ τῶν ὁποίων ζωγράφοι ἀπὸ τήν Γαλιτιστα, ὅπως ὁ Ἀθανάσιος, τό 1828 καί 1829, ζωγράρισαν νέες. Ἡ κ. Μυλωνά μελέτησε τήν ἀρχιτεκτονική τοῦ ναοῦ πού ἦταν ἐνοριακός ὡς τό 1859, ὅποτε κατέστη ἐνοριακός αὐτός τοῦ Ἀγίου Δημητρίου.

Μιά ἰδιαίτερη ἐνότητα στό Συνέδριο ἀπετέλεσε ἡ Παιδεία στήν Χαλκιδική ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Ἡ λυκειαρχὴς κ. Ἐρατὼ Ζέλλιου-Μαστοροκόστα ἔδωσε μία συνολικὴ εἰκόνα τῆς ἱστορίας τῆς ἐκπαιδεύσεως στήν Χαλκιδική καί στό Ἅγιον Ὅρος τοὺς πρώτους αἰῶνες τῆς Τουρκοκρατίας, τίς προσπάθειες τῶν ἱεραρχῶν νά διασπύσουν στό Ἅγιον Ὅρος (ἀρχές 17ου αἰ.), τήν προσφορά τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς μέ τόν Εὐγένιο Βούλγαρι, τῆς σχολῆς τῆς Μονῆς τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας Φαρμακολυτρίας καί γενικά τῶν σχολείων τῶν μικρῶν καί μεγάλων κέντρων τῆς Χαλκιδικῆς (Πολύγυρος, Βάλτα, Γαλιτιστα κλπ.). Ἡ λυκειαρχὴς κ. Ἡλέκτρα Παπαθανασίου μελέτησε καί παρουσίασε τήν ἐκπαίδευση στήν Ἀρναία ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰ., τήν λειτουργία τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, τὰ διδασκόμενα μαθήματα, τοὺς δασκάλους, τήν βοήθεια τοῦ Φιλελευθερίου Συλλόγου Θεσσαλονίκης, τῆς τοπικῆς Ἑνορίας τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Ἀρναίας, τήν ἀφοσίωση τῶν διδασκόντων στήν ἑλληνοπρεπὴ διαπαιδαγώγηση τῶν μαθητῶν πού τόσο βοήθησε κατὰ τόν Μακεδονικὸ Ἀγώνα. Φυσικά ὑπενθύμισε ὅτι τὸ πρῶτο σχολεῖο λειτούργησε στό σημερινὸ παραδοσιακὸ κτήριο τοῦ Δήμου Ἀρναίας. Ὁ Φιλολόγος κ. Δημ. Κύρου, συγγραφέας καί ἐκδότης, μελέτησε τὰ ἀρχεῖα τῶν σχολείων Νικίτης καί Μεγάλης Πανα-

γιας της περιόδου 1908-1913 και παρουσίασε σειρά ενδιαφερόντων στοιχείων για μαθητές, διδασκάλους, ωρόλογια προγράμματα, διδακτικά έγχειρίδια, παιδαγωγικά συστήματα των σχολείων αυτών· παράλληλα, είχε την ευκαιρία να δείξει την κοινωνική διαστρωμάτωση των χωριών αυτών, τά κοινοτικά προβλήματα. Έπεσήμανε, επίσης, τό ενδιαφέρον των μητροπολιτών Ίερισού και Άγίου Όρους πού κατά την περίοδο 1886-1897 αγωνίζονταν νά άνεγείρουν τό κτήριο των σχολείων Ίερισού.

Ή άρχιτέκτων άνασκηλώτρια κ. Άννα Ξαυαρίου παρουσίασε νεώτερα στοιχεία για τήν ιστορία του Νεοχωρίου Χαλκιδικής: ή άρχιτεκτονική, τά χρώματα, ή ξυλογλυπτική οικιών και εκκλησιών, ή επίπλωση οικιών είναι από τά διασωθέντα στοιχεία ενός πολιτισμού πού κινδυνεύει νά ξεαφανισθεί τόνισε ή κ. Ξαυαρίου. Ή ίδια σχολίασε ένα πολύτιμο βιβλίο της εκκλησίας του Άγίου Γεωργίου, άπ' όπου άποδεικνύεται ή βοήθεια της πρós τό σχολείο, τούς δασκάλους, τούς πτωχούς άκόμη και τούς στρατιώτες.

Ό καθηγητής κ. Άθ. Ε. Καραθανάσης παρουσίασε ένα λόγο του 19ου αϊ., τόν Άθανάσιο Σταγειρίτη, πού έδρασε στίς μακεδονικές έμπορικές κοινότητες (κομπανίες) Σιμπίου και Πιρσάσβ στην σημερινή Ρουμανία τήν δεκαετία 1800-1810 και στην Βιέννη από τό 1810-1821. Είναι πιθανόν νά κατήλθε στην έπαναστατημένη Έλλάδα, άλλα νά επέστρεψε κατόπιν, και πάλιν, στην Βιέννη. Ό Σταγειρίτης συνέγραψε όγκώδη βιβλία, ιστορικά και γεωγραφικά πρós χρήση των μαθητών των ελληνικών σχολείων και εξέδιδε τό περιοδικό *Καλλιόπη*, πού ήταν όργανο των άντιπάλων του Κοραή για τό γλωσσικό ζήτημα.

Ό μουσικολόγος κ. Στ. Κοψαχείλης άσχολήθηκε μέ τήν βυζαντινή μουσική και τό δημοτικό τραγούδι στην Χαλκιδική και εξέτασε τήν παράδοση της βυζαντινης μουσικής στό "Άγιον Όρος και στην Χαλκιδική κατά τήν Τουρκοκρατία. Παρουσίασε, επίσης, τύπους μουσικών οργάνων πού εμφανίζονται σέ άγιορείτικα χειρόγραφα και σέ τοιχογραφίες, καθώς επίσης και νεότερα μουσικά όργανα. Άνέφερε, τέλος, τήν θεματολογία των δημοτικών τραγουδιών της Χαλκιδικής.

Ή άρχιτέκτων-ιστορικός της Τέχνης κ. Θάλεια Παναγοτοπούλου-Μαντοπούλου παρουσίασε τό έργο του φημισμένου Χαλκιδικιώτη άρχιτέκτονος Ξενοφώντος Παιονίδου (1863-1933), στόν όποιο όφείλουμε τά ιστορικότερα κτήρια της Θεσσαλονίκης (ναός Γρηγορίου Παλαμά, Παπάφειο, Τράπεζα Άνατολής, Παλιό Ταχυδρομείο κλπ.). Στην Χαλκιδική, μέ πρωτοβουλία του μητροπολίτου Κασσανδρείας Ειρηναίου, σχεδίασε τά περισσότερα σχολικά κτήρια και εκκλησίες στόν Τρίλοφο, τά Βραστά, τήν Συκιά, τόν Πολύγυρο, τήν Νικήτη, τό Πολύχρονο, τήν Φούρα κλπ.

Ό κ. Εύ. Χεκίμογλου, ιστορικός της Οικονομίας, έδωσε ένα παράδειγμα για τήν οικονομική ζωή στην Χαλκιδική κατά τήν κρίση τό 1911 στην πιστωτική άγορά της Χαλκιδικής σέ μιάν έποχή πού είχε εκδηλωθεί έπιδημία χολέρας στην περιοχή. Από τίς κινήσεις τριών εμπορών της Χαλκιδικής (άπό τήν Γαλάτιστα, τόν Πολύγυρο και τήν Ίερισό) συνεπέρανε ό κ. Χεκίμογλου ότι οι Χαλκιδικιώτες γνώριζαν πολύ καλά τήν τραπεζιτική κατάσταση στην Θεσσαλονίκη, τίς διακυμάνσεις των τιμών στα κοινούλια και στην ζωογορά και δρούσαν αναλόγως.

Ό φοιτητής της Ίατρικής κ. Σταύρος Σταυρίδης άσχολήθηκε μέ τήν Ίατροφαρμακευτική περίθαλψη στη Χαλκιδική κατά τήν Τουρκοκρατία και μίλησε για τούς λαϊκούς έμπειρικούς γιατρούς, τούς έπιστήμονες γιατρούς στα τέλη του 19ου αϊ., τήν ιατρική σκέψη αυτών των έμπειρικών γιατρών πού χρησιμοποιούσαν, χωρίς νά γνωρίζουν, τίς συνταγές του Γαληνού, του Ίπποκράτη. Παρουσίασε επίσης, γιατροσόφια, τρόπους λαϊκής θεραπείας, εμφάνιση των πρώτων φαρμάκων στην Χαλκιδική κλπ.

Κατά τό συνέδριο παρενέβη ὁ δημοσιογράφος κ. Φ. Γιαγκιόζης καί ἐπεσήμανε τή διαχρονικότητα τῆς Μακεδονίας σέ σύνδεση μέ τήν Χαλκιδική, ἀλλά καί τήν ποικιλία προβλημάτων πού θά ἀνακύψουν ἀπό τά κενά τῆς ἐνδιάμεσης συμφωνίας Ἑλλάδος-Σκοπίων.

Τό συνέδριο παρακολούθησε πλῆθος κόσμου ἀπό ὅλες τίς περιοχές τῆς Χαλκιδικῆς καί συμμετείχε μέ ἐρωτήσεις καί παρεμβάσεις. Οἱ συνέδριοι ξεναγήθηκαν σέ ἀρχαιολογικούς χώρους ἀπό τόν ἀρχαιολόγο κ. Ἰωακ. Παπάγγελο. Τήν γενική εὐθύνη τῆς ὁργανώσεως τοῦ Συνεδρίου εἶχε ὁ Πρόεδρος τῆς Ἱστορικής καί Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῆς Χαλκιδικῆς δικηγόρος κ. Β. Πάππας καί τά μέλη τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

Η ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ «Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ» ΣΤΗ ΝΙΓΡΙΤΑ

Η εκπαιδευτική καί κοινωνική δραστηριότητα τῶν κατοίκων ἐνός τόπου, ἐκφραση τῆς ἐλευθέρης βούλησής τους, ἀποτελεῖ τήν καλύτερη ἀπόδειξη τῆς ἐθνικότητάς τους. Τον τελευταῖο αἰῶνα τῆς Τουρκοκρατίας πλᾶι στήν Ἐκκλησία καί τίς τοπικές κοινωνικές ἀρχές προστέθηκε ἕνας νέος παράγοντας στή φροντίδα τῆς ἐκπαίδευσῆς μέ τή μορφή συλλόγων καί σωματείων, προμηνύοντας μία νέα πνευματική ἀναγέννηση τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους¹. Ὅπως σέ ὅλες σχεδόν τίς πόλεις τῆς Ὀθωμανικῆς αυτοκρατορίας μέ ἐλληνικό πληθυσμό, ἀλλά καί σέ ἀρκετά μικρότερα σέ πληθυσμό χωριά καί κομποπόλεις, ὅπως στή γειτονική τῆς Νιγρίτας Μπέροβα (σημ. Βερτίσκος Θεσ/νίκης)², ὑπῆρχαν καί δρούσαν διάφοροι σύλλογοι μέ φιλεκπαιδευτικό καί φιλάνθρωπικό χαρακτήρα, πού παράλληλα δραστηριοποιούνταν καί ἐθνικά ἐξυπηρετώντας τὰ συμφέροντα τοῦ ὑπόδουλου Ἑλληνισμοῦ.

Οἱ σύλλογοι τῆς Νιγρίτας κατά τήν Τουρκοκρατία ἀποτελοῦσαν ὡς πρόσφατα ἕνα ἄγνωστο κεφάλαιο τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς ἱστορικής αὐτῆς κομποπόλης. Στήν κατάσταση τῶν σωματείων τοῦ βιλαετίου Θεσσαλονίκης πού δημοσιεύτηκε στο Μακεδονικό Ἡμερολόγιο τοῦ 1909 δέν ἀναφέρεται κανένας σύλλογος, σωματεῖο ἢ ἀδελφότητα στή Νιγρίτα³.

Η ἀρχή γιά τή γνώση τῆς μέχρι τώρα σκοτεινῆς αὐτῆς πτυχῆς τῆς ἱστορίας καί δραστηριότητάς τῆς Νιγρίτας, στίς ἀρχές κυρίως τοῦ 20οῦ αἰῶνα, ἐγίνε μέ τήν ἀνακάλυψη ἀπό τόν Γιώργο Καφταντζή στο ἀρχεῖο τοῦ Νιγριτινοῦ δασκάλου Δημητρίου Λαμάνη, τμήματος τοῦ καταστατικοῦ τοῦ συλλόγου «Ἀρετή» τῆς Νιγρίτας καί Σύρπας, δημιούργημα τῆς πνευματικῆς ἐνώσεως τῶν δύο κοινοτήτων στή τελευταία χροῖα τῆς Τουρκοκρατίας⁴.

1. Στέφανος Παπαδόπουλος, *Εκπαιδευτική καί κοινωνική δραστηριότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας κατά τόν τελευταῖο αἰῶνα τῆς Τουρκοκρατίας*, Θεσσαλονίκη 1970, σσ. 11, 13.

2. Ἀθανάσιος Ἀγγελόπουλος, «Φιλεκπαιδευτικοί καί Φιλάνθρωπικοί σύλλογοι ἐν Μακεδονία κατά τὰ τελευταία ἔτη τῆς Τουρκοκρατίας», *Μακεδονικά* 11 (1971) 347, 348.

3. Ἀνώνυμου, «Σωματεία καί συντεχνίες ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης», *Μακεδονικό Ἡμερολόγιο Παμμακεδονικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν*, 1909, σσ. 314-317.

4. Γεώργιος Καφταντζής, «Το Σωματεῖο «Ἡ Ἀρετή» στή χροῖα τῆς Τουρκοκρατίας», *Πρακτικά Ἐπιστημονικοῦ Συμποσίου, Νιγρίτα 1995*, σσ. 151, 152